

LEVEZÉNYELT VISSZACSATOLÁS
A MAGYAR KATONAI KÖZIGAZGATÁS
ÉSZAK-ERDÉLYBEN, 1940

FORRÁSOK
A ROMÁNIAI MAGYARSÁG TÖRTÉNETÉHEZ

A sorozat szerkesztőbizottsága:

Bárdi Nándor
Hunyadi Attila
Lőnhárt Tamás
Nagy Mihály Zoltán
Vincze Gábor

LEVEZÉNYELT VISSZACSATOLÁS

**A MAGYAR KATONAI KÖZIGAZGATÁS
ÉSZAK-ERDÉLYBEN, 1940**

Összeállította: Sárándi Tamás

Pro-Print Könyvkiadó,
Csíkszereda, 2016

A kötet az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont
Kisebbségkutató Intézet és a Pro-Print Könyvkiadó
közös könyvkiadási programja keretében készült.

A kézirat összeállítását és a kötet megjelenését
a Nemzeti Kulturális Alap

és a *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*,
109173 sz. OTKA program támogatta

Lektorálta:
Bárdi Nándor
L. Balogh Béni

A borítón látható kép forrása:
MNL OL, K 66, 659. doboz, 1. boríték, 9. kép.

© Sáránci Tamás
© Pro-Print Könyvkiadó

ISBN 975-606-556-091-8

Szüleimnek

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	19
II. A katonai és politikai vezetés viszonya a bécsi döntés időszakában	21
III. A katonai közigazgatás szerkezete és felállása	28
IV. A bevonulás és a katonai közigazgatás első intézkedései	35
V. A bevonulás során történt atrocitások	38
VI. A közigazgatás kiépülése és működése	43
VII. A közellátás megszervezése – Székelyföld közellátása	58
VIII. A szociális ellátás és a dél-erdélyi menekültkérdés kezelése	67
IX. A magyar lakosság katonai közigazgatással kapcsolatos reményei. Szatmári álláskérő levelek érvrendszere	71
X. Internálások, kiutasítások	80
XI. Az észak-erdélyi román menekültkérdés. Esettanulmány a Szatmár megyéből elmenekültekről	85
XII. A román egyházak helyzete, a 'templomrombolások'	95
XIII. Oktatáspolitikai	117
XIV. A nemzetiségi és zsidó középosztály lehetőségei 1940 őszén	129
XV. A zsidókérdés	137
XVI. Az észak-erdélyi német lakosság helyzete 1940 őszén	147
XVII. A földkérdés	157
XVIII. A sajtóélet átalakítása a katonai közigazgatás időszakában	165
XIX. Összegzés	170
XX. Mellékletek	180
XXI. Felhasznált irodalom	182

Dokumentumok

I. A BÉCSI DÖNTÉS ÉS MAGYAR–ROMÁN KATONAI TÁRGYALÁSOK

1. Irányelvek az Észak-Erdélybe bevonuló csapatok számára (Budapest, 1940. augusztus 31.)	193
2. Az Udvarhely megyei prefektúra kiürítésre vonatkozó rendelete (Udvarhely, 1940. szeptember 1.)	197

3. Az 1. hadsereg-parancsnokság Romániára vonatkozó helyzettájékoztatója (Kisvárdá, 1940. szeptember 3.)	201
4. Az 1. hadsereg-parancsnokság rendelkezései a felszabadult területek megszállásával kapcsolatos hírszerzési és konspiratív intézkedésekről (Kisvárdá, 1940. szeptember 4.)	206
5. A magyar-román katonai bizottság 9. számú jegyzőkönyve (Sepsiszentgyörgy, 1940. szeptember 13.)	209
6. Beszámoló Teleki Pál miniszterelnök beszercei látogatásáról (Beszerce, 1940. szeptember)	214

II. A BEVONULÁS SORÁN TÖRTÉNT ATROCITÁSOK - A NÉMET-OLASZ KÜLÖNBIZOTTSÁG MŰKÖDÉSE

7. Községenkénti kimutatás a román katonaság és hatóságok által a színérváraljai járás területén okozott károkról (Színérváralja, 1940. szeptember)	217
8. Az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának rendelete a vármegyei parancsnokoknak a román hatóságok által elkövetett atrocitások összeírásáról (Kolozsvár, 1940. október 9.)	218
9. Az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának rendelete a vármegyei parancsnokságokhoz a román telepesek kiutasítása ügyében (Kolozsvár, 1940. október 9.)	220
10. Ujszászy ezredes utasítása a német-olasz különbizottság kiszállításának előkészítéséről (Budapest, 1940. október 16.)	221
11. A máramarosszigeti H. és K. parancsnokság távirata a Szatmár vármegyei és városi parancsnokságoknak a magyar hatóságok által elkövetett állítólagos atrocitások kivizsgálásáról (Máramarossziget, 1940. október 19.)	223
12. A bánffyhunyadi lincselés résztvevőinek kihallgatási jegyzőkönyve (Bánffyhunyard, 1940. október 19–24.)	224
13. A magyar katonai bizottság jelentése a bánffyhunyadi lincselésről (Bánffyhunyard, 1940. október 25.)	231
14. A Szatmár vármegyei katonai parancsnokság levele az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjához a román hatóságok által Szatmár vármegye területén elkövetett túlkapásokról (Szatmárnémeti, 1940. október 28.)	233
15. A nagybányai járási katonai parancsnok levele a Szatmár vármegyei katonai parancsnokságnak a román telepesek visszatéréséről (Nagybánya, 1940. október 29.)	234

16. Kolozsvár parancsnokának jelentése az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjához a kivizsgált román panaszokról (Kolozsvár, 1940. november 29.)	235
17. Újváry Dezső követségi titkár jelentése a német–olasz különbizottság helyszíni vizsgálatáról (Budapest, 1940. november 30.)	237
18. A 2. gyalogdandár-parancsnokság jelentése az erdélyi bevonulás során történt fegyverhasználatokról (Budapest, 1940. december 10.)	250

III. A KÖZIGAZGATÁS KIÉPÜLÉSE – AZ ALKALMAZÁSOK KÉRDÉSE

19. Honvédelmi Minisztériumi rendelet a polgári alkalmazottak priorálásáról (Budapest, 1940. április 22.)	259
20. Az avasi járási parancsnokság jelentése a Szatmár vármegyei parancsnokságnak a járási közigazgatás megszervezéséről (Avasfelsőfalu, 1940. szeptember 8.)	261
21. Popp Octaviannak a Szatmár vármegyei parancsnoksághoz eljuttatott álláskérő levele és a rá adott elutasító válasz (Szatmárnémeti, 1940. szeptember 10–25.)	263
22. A szatmárnémeti városi katonai parancsnokság határozata a város közigazgatásának átszervezéséről (Szatmárnémeti, 1940. szeptember 12.)	264
23. A 3. hadsereg katonai közigazgatási csoportja által a szatmárnémeti városi katonai parancsnokságnak kiadott rendelete az 1940 után kinevezett román tisztviselők elbocsátásáról (Szatmárnémeti, 1940. szeptember 13.)	265
24. A Szatmár vármegyei katonai parancsnok rendelete a járási parancsnokságokhoz a jegyzői állások betöltéséről (Szatmárnémeti, 1940. szeptember 17.)	266
25. A szatmárnémeti városi katonai parancsnokság jelentése a 3. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának a városban élő román lakosság megbízhatóságáról (Szatmárnémeti, 1940. szeptember 19.)	267
26. A Fővezérségi Kormány megbízott körrendelete a visszacsatolt területek katonai parancsnokságaihoz az alkalmazásokat illetően (Budapest, 1940. szeptember 20.)	268
27. A nagysomkúti járási katonai parancsnokság jelentése a Szatmár vármegyei katonai parancsnokságnak a járás román lakosságának megbízhatóságáról (Nagysomkút, 1940. szeptember 26.)	270
28. Jelentés a Szatmár vármegyei katonai parancsnokságnak a vármegye közigazgatásának helyzetéről (Szatmárnémeti, 1940. szeptember 26.)	272

29. A Vezérkar Főnökségének jelentése a Miniszterelnökségnek Erdély közgazdasági megszervezéséről (Budapest, 1940. szeptember 26.)	274
30. A barlafalusi római katolikus plébános levele a Szatmár vármegyei katonai parancsnoksághoz a helyi jegyző leváltásáról (Barlafalu, 1940. szeptember 27.)	278
31. Bihari Ferencz, volt farkasasói körjegyző levele a Szatmár vármegyei katonai parancsnoksághoz állásából való elbocsátása miatt (Farkasaszó, 1940. szeptember 28.)	280
32. A fővezérség polgári csoportjának levele Szatmár vármegye parancsnokához a jegyzői állások betöltéséről (Budapest, 1940. szeptember 28.)	282
33. Az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának rendelete a visszacsatolt területek katonai parancsnokaihoz a dél-erdélyi menekültek és román nemzetiségűek alkalmazásáról (Kolozsvár, 1940. szeptember 30.)	283
34. A Szatmár vármegyei katonai parancsnok jelentése a fővezérség polgári csoportjához a közigazgatás Szatmár megyei megszervezésének helyzetéről (Szatmárnémeti, 1940. október 1.)	285
35. János Áron kormány megbízott levele Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkárhoz a székelyföldi közigazgatási kinevezések ügyében (Kolozsvár, 1940. október 5.)	287
36. A Szatmár vármegyei katonai parancsnok levele a Fővezérséghez magyarországi jegyzők és aljegyzők kiküldéséről (Szatmárnémeti, 1940. október 5.)	289
37. Bohățiel Coriolan közjegyző levele Szatmárnémeti katonai parancsnokához állásából való elbocsátása miatt (Szatmárnémeti, 1940. október 6.)	291
38. János Áron kormány megbízott levele Teleki Pál miniszterelnökhöz a székelyföldi véleményező bizottságok megalakításáról (Kolozsvár, 1940. október 12.)	293
39. A szatmárnémeti városi katonai parancsnokságon lezajlott „Igazgató bizottsági” ülés jegyzőkönyve a tisztviselők és ügyvédek igazolásáról (Szatmárnémeti, 1940. október 14.)	297
40. Szatmár vármegye katonai parancsnokának levele az 1. hadsereg parancsnokságához a magyarországi jegyzők nyelvtudásáról (Szatmárnémeti, 1940. október 22.)	299
41. A Szatmár vármegyei katonai parancsnokság kimutatása a román szolgálatból átvett vármegyei alkalmazottakról (Szatmárnémeti, 1940. október 25.)	300

42. Az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának rendelete a visszacsatolt terület katonai parancsnokainak a hadsereg és közigazgatás együttműködéséről (Kolozsvár, 1940. október 25.)	301
43. A nagyváradai Háztulajdonosok Szövetségének panasza a katonai parancsnokság lakbérre vonatkozó intézkedése miatt (Budapest, 1940. november 22.)	307
44. Az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának rendelete a visszacsatolt területek katonai parancsnokságaihoz a román közalkalmazottakról (Kolozsvár, 1940. november 23.)	308
45. Gál József levele az erdélyi magyar albírák ügyében (Erdőd, 1940. december 3.)	310
46. Czira Árpád ügyvéd Szatmár vármegyei katonai parancsnoksághoz eljuttatott álláskérő és védekező levelei (Szatmárnémeti, 1940. szeptember-október)	314
47. Horváth László jegyző álláskérő levele Szatmár vármegye katonai parancsnokához (1940 ősz)	317
48. Tájékoztató a visszacsatolt területek katonai parancsnokságainak az igazságszolgáltatás működéséről (Szatmárnémeti, 1940. szeptember-október)	318

IV. KÖZELLÁTÁS – SZOCIÁLIS KÉRDÉS

49. Szolnok-Doboka vármegyei mezőgazdasági és közéleti helyzetjelentés (Dés, 1940. szeptember 4.)	321
50. A bukaresti magyar követség jelentése a Székelyföld ellátásáról (Bukarest, 1940. szeptember 6.)	324
51. A Vezérkar Főnökségének utasítása a kormány megbízottnak a visszatért területek szociális ügyeinek megszervezésére (Budapest, 1940. szeptember 9.)	327
52. A szatmárnémeti katonai parancsnok határozata a közellátás biztosításáról (Szatmárnémeti, 1940. szeptember 18.)	330
53. Beszámoló a Legfelsőbb Honvédelmi Tanácsban Székelyföld élelemmel való ellátása kérdésében megtartott értekezletekről (Budapest, 1940. szeptember 20.-október 5.)	332
54. Feljegyzés az Erdélyi Szociális Szervezet Kolozsváron tartott értekezletéről (Kolozsvár, 1940. szeptember 23.)	335
55. A Maros-Torda vármegyei szociális előadó beszámolója a vármegye helyzetéről (Marosvásárhely, 1940. szeptember 28.)	340
56. A szatmári magyar fiatalok memoranduma a társadalmi összefogásról (Szatmárnémeti, 1940. október 10.)	343

57. Kimutatás a Csík vármegye ellátásához szükséges alapélelmiszer- készletekről és hiányokról (Csíkszereda, 1940. október 26.)	345
58. A Vezérkar Főnökségének jelentése a Honvédelmi Minisztériumnak a Székelyföld és a felszabadult keleti részek ellátásáról (Budapest, 1940. október 28.)	349
59. A II. számú hitelügyi bizottság összefoglaló jelentése Maros-Torda, Csík, Háromszék és Udvarhely megyék gazdasági helyzetéről (Budapest, 1940. október 29.)	351
60. A Szatmárnémeti Magyar Munkaközösség levele Szatmárnémeti katonai parancsnokához a menekültek részére begyűjtött összegek újraelosztásáról (Szatmárnémeti, 1940. november 22.)	359
61. A Vezérkar Főnökségének jelentése a Beszterce–Szászrégen közúton történő szállítás hiányosságairól (Budapest, 1940. november 27.) . . .	360
62. A MATEOSZ előterjesztése a Székelyföld ellátásához szükséges gépkocsi szállítások megszervezése ügyében (Budapest, 1940. november 29.)	362
63. A Honvédelmi Minisztérium jelentése a székelyföldi, illetve a marosvásárhelyi ipar helyzetéről (Budapest, 1940. december 3.) . .	367

V. INTERNÁLÁSOK, KIUTASÍTÁSOK – MENEKÜLTKÉRDÉS

64. Az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának rendelete a visszacsatolt területek katonai parancsnokságainak a menekültkérdésről (Marosvásárhely, 1940. szeptember 14.)	371
65. A 3. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának rendelete Szatmár vármegye katonai parancsnokának polgári egyének letartóztatásáról (Szatmárnémeti, 1940. szeptember 14.)	373
66. A Szatmár vármegyei katonai parancsnok utasítása Szatmárnémeti katonai parancsnokának egyes román személyek túszként való internálásáról (Szatmárnémeti, 1940. szeptember 16.)	374
67. A szatmárnémeti városi katonai parancsnok jelentése a 3. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának a városban tartózkodó dél-erdélyi menekültekről (Szatmárnémeti, 1940. szeptember 24.)	375
68. A 2. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának távirata a Miniszterelnökségnek a Bihar megyei román telepések ügyében (Kolozsvár, 1940. október 1.)	376
69. A Fővezérserégi Kormány megbízott jelentése a kürtösi állomáson vesztglő dél-erdélyi menekülteket szállító vonat ügyéről (Budapest, 1940. október 2.)	377

70. Nicolae Popovici nagyváradai ortodox püspök nyilatkozata kiutasítása körülményeiről (1940. október)	379
71. Lukács Sarolta vöröskeresztes megbízott úti beszámolója az erdélyi menekültek helyzetéről (Budapest, 1940. október 9.)	382
72. Az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának rendelete a visszacsatolt területek katonai parancsnokságainak egyes román személyek megtorlasos kiutasításáról (Kolozsvár, 1940. október 11.)	385
73. A menekültek ingóságainak ki- és behozatalára vonatkozó utasítás (Kolozsvár, 1940. október 11.)	387
74. A Szatmár vármegyei katonai parancsnok utasítása a járási parancsnokoknak az optálni akarókkal szemben követendő eljárásról (Szatmárnémeti, 1940. október 14.)	389
75. Előterjesztés a retorzióképpen kiutasított néhány román egyén visszaengedéséről (Budapest, 1940. október 14.)	390
76. Hlatky Endre kormány megbízott és Beck Albert Kolozsvár város katonai parancsnokának jelentése az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjához a kolozsvári kiutasításokról (Kolozsvár, 1940. október 15–16.)	392
77. Az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának rendelete a visszacsatolt területek katonai parancsnokságainak a dél-erdélyi menekültek összeírásáról (Kolozsvár, 1940. október 18.)	394
78. Moldovan Miklós levelei a gyűjtőtábor, ill. Szatmár vármegye katonai parancsnokához internálásáról és rendőri felügyelet alá helyezéséről (Szatmárnémeti, 1940. október 24.)	397
79. Szatmárnémeti katonai parancsnokának jelentése az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának a menekültkérdés kezeléséről (Szatmárnémeti, 1940. október 26.)	400
80. Az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának rendelete a visszacsatolt területek katonai parancsnokságainak az internáltak felülvizsgálatáról (Kolozsvár, 1940. október 29.)	402
81. Az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának rendelete a visszacsatolt területek parancsnokságainak a túszként összeírt román egyénekről (Kolozsvár, 1940. november 3.)	404
82. Az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának utasítása a visszacsatolt területek katonai parancsnokságainak a román menekültek összeírásáról (Kolozsvár, 1940. november 4.)	405
83. A 101. mozgó- és gyűjtőtábornak átadott egyének névjegyzéke (Marosvásárhely, 1940. november 5.)	407
84. Az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának rendelete a visszacsatolt területek parancsnokságainak az internálások felülvizsgálatáról (Kolozsvár, 1940. november 7.)	412

85. Antal György maroshévízi román hivatalnok levele optálási szándékáról (Maroshévíz, 1940. november 14.) 415
86. Csernefalvi Pop János székesegyházi káptalani főügyész tiltakozó levele Szatmár vármegye katonai parancsnokához rendőri felügyelet alá helyezése ellen (Szatmárnémeti, 1940. szeptember-október) 416

VI. A ROMÁN EGYHÁZAK HELYZETE – 'TEMPLOMROMBOLÁSOK'

87. A szatmárnémeti katonai parancsnok és a helyi rendőrkülönítmény jelentése a város ortodox egyházáról és templomáról (Szatmárnémeti, 1940. október 24., 1940. november 21.) 419
88. Csíkszentkirályi lakosok levele Iuliu Hossu görögkatolikus püspökhöz az erőszakos áttérítésükről (Csíkszentkirály, 1940. október 29.) 421
89. A máramarosi görögkatolikus püspök levele a halmi járási parancsnoknak a román papok államsegélyéről (Nagybánya, 1940. október 31.) 422
90. Gothárd Zsigmond miniszteri műszaki tanácsos jelentése a két világháború között román stílusban épült épületekről (Budapest, 1940. november 12.) 423
91. Az Ugocsa járási katonai parancsnok határozata a megszűnt halmi ortodox egyház vagyonáról (Halmi, 1940. november 14.) 436
92. A Szatmár vármegyei katonai parancsnok jelentése az 1. hadseregparancsnokságnak a halmi magyar görögkatolikus hívek kéréséről (Szatmárnémeti, 1940. november 15.) 437
93. A marosi járás katonai parancsnokának jelentése Maros-Torda vármegye katonai parancsnokának a marosszentkirályi ortodox pap ügyében (Marosvásárhely, 1940. november 26.) 438
94. Az Iparügyi Minisztérium levele a Belügyminisztériumnak a félbemaradt román stílusú épületek ügyében (Budapest, 1940. december 4.) 439
95. Jelentések Alexandru Breban nagybányai görögkatolikus nagyprépost letartóztatásáról és szabadon engedéséről (Budapest, 1940. október 2., december 10.) 440
96. A gyergyótölgyesi járás főszolgabírójának beszámolója a borszéki ortodox templom ügyében (Gyergyótölgyes, 1941. február 22.) 442
97. Aurel Rusu oklándi görögkatolikus kurátor beszámolója a helyi templom lebontásáról (Marosvásárhely, 1941. március 27.) 445
98. Háromszék vármegye főispánjának jelentése a Belügyminisztériumnak a köpeci ortodox templom lerombolásáról (Sepsiszentgyörgy, 1941. július 25.) 448

99. A Belügyminisztérium utasítása az észak-erdélyi közigazgatási hatóságoknak a román templomokkal kapcsolatos eljárás ügyében (Budapest, 1941. november 29.)	449
--	-----

VII. OKTATÁSPOLITIKA

100. Páziuk György tanár álláskérő levele a Szatmár vármegyei katonai parancsnokhoz (Szatmárnémeti, 1940. szeptember 15.)	451
101. Nagybánya katonai parancsnokának levele a 3. hadsereg katonai közigazgatási csoportjához a városi leányiskola épületének ügyében (Nagybánya, 1940. szeptember 26.)	452
102. A 2. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának rendelete a felekezeti iskolák támogatása ügyében (Kolozsvár, 1940. szeptember 26.)	454
103. A Maros-Torda vármegyei parancsnok 1940/41-es tanévre vonatkozó utasítása az elemi iskolai igazgatóknak (Marosvásárhely, 1940. október 1.)	456
104. Hlatky Endre kormány megbízott előterjesztése a 2. hadseregparancsnokság felekezeti oktatásra vonatkozó javaslatáról (Budapest, 1940. október 5.)	458
105. Az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának utasítása a visszacsatolt terület vármegyei parancsnokainak a felekezeti oktatás támogatásáról (Kolozsvár, 1940. október 9.)	460
106. A Maros-Torda vármegyei katonai parancsnok utasítása az 1940/41-es tanévre vonatkozó rendelkezések kiegészítéséről (Marosvásárhely, 1940. november 5.)	461
107. A maroskövesdi állami iskola igazgatójának levele a szászrégeni tanügyi osztálynak a szülők tanítási nyelvre vonatkozó kéréséről (Maroskövesd, 1940. november 6.)	465

VIII. A ZSIDÓKÉRDÉS

108. Marton Ernő memoranduma az erdélyi zsidóság két világháború közötti magatartásáról (Kolozsvár, 1940. szeptember)	467
109. A Honvédelmi Miniszter 12980. számú rendelete a zsidó munkaszázadok szervezéséről (Budapest, 1940. szeptember 17.)	478
110. A 3. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának rendelete Szatmárnémeti katonai parancsnokának a kötelező munkaszolgálat megszervezéséről (Szatmárnémeti, 1940. szeptember 23.)	483

111. Az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának rendelete a visszacsatolt területek katonai parancsnokságaihoz a zsidó ügyvédek működésére vonatkozóan (Kolozsvár, 1940. október 9.)	484
112. Ismeretlen személy levele Szatmárnémeti katonai parancsnokához Borgida József zsidó ügyvéd fogadalomtétele ellen és az erre adott válaszlévlével (Szatmárnémeti, 1940. november 1.)	486
113. Turci lakosok által elkövetett dióeladási és -vásárlási kihágásokkal kapcsolatos dokumentumok (Turc, 1940. november 6–19.)	489
114. Berkovics József levele Pál Gábornak a csíkszeredai zsidók kiutasításáról (Csíkszereda, 1940. november 11.)	495
115. Az ugoicsai járási katonai parancsnok határozata a Szatmár vármegyei parancsnoksághoz a turci zsidó malomhoz kinevezett felügyelőről (Halmi, 1940. november 13.)	497
116. Csíkszereda katonai parancsnokának levele Csík vármegye katonai parancsnokához a városban tartózkodó zsidók kiutasításáról (Csíkszereda, 1941. november 19.)	499
117. A 3. és 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának utasítása a Szatmár vármegyei parancsnoknak a zsidók kiutasításáról (Szatmárnémeti, Kolozsvár, 1940. október 1., november 19.)	501
118. Náray ezredes levele a kormány megbízottnak a csíkszeredai zsidók ügyében (Budapest, 1940. november 29.)	502

IX. A FÖLDKÉRDÉS

119. A szatmárnémeti katonai parancsnok határozat-tervezete a telekkönyvi hivatalok működésének ellenőrzéséről (Szatmárnémeti, 1940. szeptember 17.)	503
120. A vármegyei gazdasági felügyelőség jelentése a Maros-Torda vármegyei parancsnoknak az egyházi földek zár alá vételéről (Marosvásárhely, 1940. szeptember 24.)	504
121. A Maros-Torda vármegyei parancsnok utasítása a járási parancsnokoknak a román állami rezerva földek kishaszonbérbe adásáról (Marosvásárhely, 1940. szeptember 25.)	506
122. Az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának utasítása az alárendelt vármegyei parancsnokoknak a gazdátlanul maradt egyházi földek hasznosításáról (Marosvásárhely, 1940. szeptember 30.)	508
123. A Maros-Torda vármegyei katonai parancsnok levele az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának a földkérdésről (Marosvásárhely, 1940. október 3.)	509
124. Somosd község elöljáróinak levele a Marosi-Alsó járási parancsnokhoz a község legelőjének ügyében (Somosd, 1940. október 4.)	511

125. A Maros-Torda vármegyei parancsnok utasítása a járási parancsnokoknak az állami rezerva földek visszajuttatásáról (Marosvásárhely, 1940. október 11.)	512
126. Az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának utasítása a visszacsatolt területek vármegyei parancsnokainak az elhagyott földek bérbeadásáról (Kolozsvár, 1940. október 26.)	514
127. A Marosi-felső járási katonai parancsnok utasítása a mezőcsávási körjegyzőhöz állami rezerva földek ügyében (Marosvásárhely, 1940. november 11.)	515
128. A Marosi-Alsó járás katonai parancsnokának levele Nagy István csittszentiváni lakoshoz elvett földje visszajuttatása kapcsán (Marosvásárhely, 1940. október 31.)	516
129. A Nagybánya városi katonai parancsnok határozata a román egyházaknak és magánszemélyeknek juttatott földek visszaadásáról (Nagybánya, 1940. november 16.)	517
130. Az 1. hadsereg katonai közigazgatási csoportjának utasítása a visszacsatolt terület vármegyei parancsnokaihoz a gazdátlanul maradt földek bérbeadásáról (Kolozsvár, 1940. november 21.)	519
131. Szatmár vármegye katonai parancsnokának határozata a Dégenfeld család földjeinek visszajuttatásáról (Szatmárnémeti, 1940. november 30.)	521
132. A Marosvásárhely járási főszolgabírói hivatal levele a vármegyei erdőigazgatóságnak a földreformkor román falvak részére kiosztott erdők használatáról (Marosvásárhely, 1940. december 3.)	522

**X. A KATONAI KÖZIGAZGATÁS
MÉRLEGE – ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉSEK**

133. Hlatky Endre úti beszámolója (Kolozsvár, 1940. szeptember 18.)	523
134. A külügyminisztériumi megbízott beszámolója a 3. hadseregparancsnokság körzetében tett körútjáról (Budapest, 1940. szeptember 18.)	526
135. Szolnok-Doboka vármegye katonai parancsnokának szeptember hónapra vonatkozó összefoglaló jelentése (Dés, 1940. szeptember 25.)	531
136. A Honvéd Vezérkar Főnökének észrevételei a visszacsatolt területeken tett szemleútján tapasztaltakról (Budapest, 1940. október 15.)	534
137. A Felsőbánya városi katonai parancsnok helyzetjelentése (Felsőbánya, 1940. október 18.)	542

138. Az Ugocsa járási katonai parancsnok helyzetjelentése (Halmi, 1940. október 30.)	546
139. Gyergyószentmiklós járás katonai parancsnokának november hónapra vonatkozó helyzetjelentése (Gyergyószentmiklós, 1940. november 22.) . .	552
140. Ismeretlen személy jelentése a katonai közigazgatás hiányairól és hibáiról (Nagyvárad, 1940. december)	558
141. Ismeretlen személy feljegyzése a székelyföldi közállapotokról (Budapest, 1940. december 3.)	561
142. Hlatky Endre kormány megbízott észrevételei a katonai közigazgatás működéséről (Nagyvárad, 1940. december 13.)	568
143. Papp József fővezérségi kormány megbízott zárójelentése a katonai közigazgatás működéséről (Budapest, 1940. december 16.)	573
Személynév és intézménynév mutató	577
Helynévmutató	605
Documente privind istoria administrației militare maghiare din Transilvania de Nord în toamna anului 1940	614
Documents Related to the History of Hungarian Military Administration in Northern Transylvania in the Fall of 1940	619